

مطالعات میان‌رشته‌ای زیارت

در غرب معاصر و جای خالی الهیات

نگاهی به مقوله زیارت سکولار

حمیده امیرزادانی

عضو هیئت علمی دانشگاه ادیان و مذاهب، پژوهشگر الهیات سفر و زیارت، نویسنده کتاب الهیات گردشگری

تمرکز، محققان را به بررسی موضوعاتی مانند ارتباط بین زیارت و گردشگری، تأثیر زیارت بر توسعه محله‌ها و جوامع محلی، و نقش زیارت در حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی سوق می‌دهد.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که زیارت می‌تواند سهم قابل توجهی در جوامع و خرده جوامع داشته باشد. به عنوان مثال، زیارت می‌تواند به تقویت هویت جمعی، برجسته‌سازی انسجام اجتماعی و ایجاد ارتباطات مستمر بین افراد و گروه‌ها کمک کند. همچنین، زیارت می‌تواند به ترویج تنوع فرهنگی و تبادل بین‌فرهنگی بینجامد. زیارت دارای این ظرفیت است که در مقام یک منبع درآمد و اشتغال محلی، عمل کند و به رشد اقتصادی و توسعه منطقه کمک کند. همچنین، زیارت می‌تواند در حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی نقش مهمی ایفا کند، زیرا اهمیت مکان‌های زیارتی سبب می‌شود بیش از پیش به حفظ و پاسداری از آن مکان‌ها توجه شود.

از همین رو، مطالعات زیارت در دوران معاصر به دیدگاه‌های چندرشته‌ای توجه می‌کند و به بررسی تأثیرات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی زیارت در جوامع مدرن می‌پردازد. این تحقیقات به ما کمک می‌کنند تا بهتر درک کنیم که زیارت چگونه می‌تواند به تعاملات فرهنگی، توسعه محلی و حفظ میراث فرهنگی و طبیعی منجر شود. از آن جا که زیارت به عنوان پدیده مذهبی و فرهنگی، در قرون گذشته و در طول تمدن انسانی، نقش مهمی داشته است؛ در سال‌های اخیر، مطالعات زیارت به عنوان زمینه تحقیقات چندرشته‌ای به تدریج توجه محققان را از آن خود کرده است. در این بررسی، نگاهی کوتاه به موضوعات کلیدی

مسجد الاقصی و مسجد النبی بازدید داشته است. در این حالت، هدف اصلی سفر زیارت قدسی، ارتباط مستقیم با خدا، تقویت ایمان و احیای آیین‌های مذهبی است.

با توجه به رشد گسترده زیارت سکولار در غرب، سیر مطالعاتی زیارت هم دستخوش تغییراتی شده است. به طوری که در گذشته مطالعات زیارت بیشتر در چارچوب مذهبی و تاریخی بررسی می‌شد و به عنوان یک موضوع مطالعاتی، محدود به بررسی مجموعه‌ای از آموزه‌ها و عقاید پیرامون زیارت می‌شد. در این مطالعات، تمرکز بیشتر بر روی جنبه‌های مذهبی و معنوی زیارت بود و تأثیر آن بر افراد و جوامع بررسی می‌شد. اما در دوران معاصر، مطالعات زیارت به یک زمینه تحقیقاتی چندرشته‌ای تبدیل شده است. این مطالعات بیشتر ابعاد اجتماعی، فرهنگی، جغرافیایی، روانشناختی، سیاسی و اقتصادی زیارت را در دوران معاصر بررسی می‌کند. برخلاف مطالعات گذشته، زیارت‌پژوهان در دوران معاصر به طور فعال از روش‌ها و تکنیک‌های مختلفی از جمله روش‌های آماری، آنتروپولوژی، جامعه‌شناسی، جغرافیا، روانشناسی و تاریخ علمی بهره می‌جویند.

از تفاوت‌های عمده مطالعات زیارت در غرب معاصر، در مقایسه با گذشته خود، تمرکز بر زیارت‌های سکولار یا غیرمذهبی است؛ در حالی که زیارت در گذشته بیشتر به عنوان یک فعالیت مذهبی در نظر گرفته می‌شد، امروزه مطالعات زیارت، زیارت‌هایی را بررسی می‌کند که خارج از زمینه‌های مذهبی قرار می‌گیرند. این زیارت‌ها ممکن است به عنوان سفرهای فرهنگی، تاریخی، طبیعت‌گردی یا حتی سفرهای شخصی و روحانی در نظر گرفته شوند. این تغییر در

زیارت سکولار مفهومی است که در معنای عمومی به سفرها و بازدیدهایی اشاره می‌کند که انسان‌ها برای دیدن یا حضور در مکان‌های مذهبی، تاریخی، فرهنگی یا گردشگری مهم در سراسر جهان انجام می‌دهند. این نوع زیارت‌ها ممکن است به منظور تجربه واقعیت‌های مذهبی، شناخت فرهنگ‌های مختلف، کاوش تاریخی یا لذت بردن از طبیعت و مناظر زیبا انجام شود. در ادیان ابراهیمی مانند اسلام، مسیحیت و یهودیت، زیارت قدسی به معنای بازدید از مکان‌های مذهبی مقدس و مرتبط با تاریخ و اعتقادات دینی است. این بازدیدها معمولاً به منظور ارتباط مستقیم با خدا، تقویت ایمان، احیای آیین‌های مذهبی و جستجوی روحانیت انجام می‌شود. از این رو، تفاوت اصلی بین زیارت سکولار و زیارت قدسی در ادیان ابراهیمی در هدف و ماهیت آن‌ها قرار دارد. به عنوان مثال، فرض کنید یک فرد مسلمان به عنوان زیارت سکولار به شهر رم در ایتالیا سفر کند. او ممکن است به بازدید معابد باستانی یونان، کلیساهای معروف مسیحیت مانند بازیلیک سنت پتر و تاریخی‌ترین معابد و موزه‌های شهر رم برود و از آن‌ها دیدن کند. این سفر می‌تواند به منظور شناخت فرهنگ و تاریخ این شهر باشد و در کنار آن، فرد مسلمان ممکن است در طبیعت زیبا و مناظر دیدنی شهر رم نیز لذت ببرد. اما زیارت قدسی در ادیان ابراهیمی به معنای بازدید از مکان‌های مقدس و مرتبط با تاریخ و اعتقادات دینی است. به عنوان مثال، مسلمانانی که مکه سفر کرده و حج را انجام داده، به مسجد النبی رسول الله (ص) در مدینه رفته یا به بیت المقدس در فلسطین سفر کرده و از

تصویری از مسجد الحرام، ۲۰۲۰
منبع: unsplash